

Motion till riksdagen 2005/06:Kr235

av **Kent Olsson m.fl. (m)**

Form och design

Motionen delad mellan flera utskott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om vikten av form och design.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om forskning inom designområdet.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om utbildning inom form- och designområdet.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om nya spelrum för form och design.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om tillgänglig design.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om designens betydelse för näringslivet.²

¹ Yrkandena 2 och 3 hänvisade till UbU.

² Yrkandena 5 och 6 hänvisade till NU.

Fel! Okänt namn på

2 Vikten av form och design för kultur och näringsliv

Form och design tar allt större plats i våra liv. Bra formgivning kombinerar yta och material med innehåll, funktionalitet, tanke och omtanke. Bra formgivning sätter människan i centrum.

Form och design kan sägas vara ett instrument för att förmedla sina egna eller användarens behov eller känslor och därmed blir människans förmåga att formge också en del av förutsättningarna för överlevnad och en bättre tillvaro.

Designens och formens betydelse för det yttre sköna kan förenas med det inre praktiska. En miljö eller tingest behöver inte vara originell för att betraktas som intressant, utan det viktiga är att den bidrar till människans behov och får henne att reagera, att känna något. Våra föremål är också uttryck för vår kultur. Lokaler, det offentliga rummet, den lilla orten, staden och vårt land gestaltar alla en kulturell identitet.

Industridesign, formgivning och konsthantverk är exempel på några av de olika begrepp med skiftande innebörd som används inom detta område. Samspelen mellan form och funktion blev tydligt för en större allmänhet under de stora utställningarna i Stockholm 1897 och 1930 och H55 i Helsingborg 1955. Begreppet ”vackrare vardagsvara” som myntades av Svenska Slöjdföreningen i början av förra seklet (1919) lever kvar i många hjärtan och vi ser fortfarande resultat av detta arbete. Storföretaget Ikea kan definitivt sägas vara ett resultat av denna filosofi: bra design för många människor.

Med dagens stora utbud av likartade produkter har design och form fått en ökad betydelse, och produktutveckling handlar numera även om estetik, material, funktion, producentens identitet och brukarens upplevelse. Design används idag mer och mer som en arbetsmetod för att lösa problem och skapa nytta. Designarbetet innefattar därför såväl varor och tjänster som miljöer och processer. Det handlar inte längre bara om det visuella uttrycket utan också om nyttan och användbarheten.

Med rätt design framträder de egenskaper som man byggt in i produkten tydligt. Bra industridesign handlar om att göra produkter användarvänliga och ergonomiskt riktiga. Designen förstärker varumärket och höjer produktens och företags dragningskraft.

Design är ett viktigt konkurrensmedel och bra design kan bli det strategiska verktyg som gör att både stora och små företag lyckas på marknaden. Intresset för svensk formgivning och industridesign ökar och hör till nya utmaningar i en alltmer globaliserad värld.

Att forma de ting som människan behöver för sin överlevnad har följt mänsklighetens historia. Vårt hantverksarv är en viktig beståndsdel i vår kulturella identitet och vårt land kan få ytterligare internationell respekt om också hantverk och slöjd får ökad betydelse. Det handlar till yttermera visso om mer än en kulturyttring, det handlar också om ekonomiska värden. De kunskaper om material, tillverkningsprocesser, form m.m. som finns i många hantverksyrken är oerhört värdefulla och bör på olika sätt kopplas ihop med de mer industriella områdena inom fältet design.

3 Utbildning

Det behövs också utbildningar för att få fram kvalificerade yrkesutövare inom hantverk, form och design. På hantverksområdet krävs ökade kunskaper om nya material, om miljöanpassning av befintligt material och om miljö-känsliga produkter. Behovet av vidareutbildning ökar för aktiva inom olika hantverksyrken, liksom utbildning för att öka kompetensen om hantverksyrkenas möjligheter hos ingenjörer, ekonomer och andra beställare. Samarbetet mellan olika utbildningar bör utvecklas så att studenterna får kunskaper inom fler områden.

Det finns ett stort behov av att se över och utveckla utbildningsverksamheten inom gymnasieskolans hantverksutbildningar. De stora pensionsavgångar som inom kort inleds inom denna yrkessektor innebär en stor risk för dränering av kunskapskapital. Därför behövs radikala grepp för att förnya dessa utbildningar och på nytt göra dem attraktiva för bredare grupper. En modern lärlingsutbildning innebär en stor möjlighet att slå vakt om de kulturvärden som hantverken representerar. För att höja kvaliteten och nivån på utbildningarna bör en ny hantverkshögskola etableras där bl.a. hantverksföreningarna kan medverka som intressenter.

De utbildningar som finns inom hantverksområdet bör kompletteras med mer affärsmässiga utbildningsinslag för att öka möjligheterna till självförsörjning. Detta gäller såväl inom nuvarande grundutbildningar som i vidareutbildningar för redan praktiserande utövare.

Även inom designområdets olika utbildningar behövs en betydligt större grad av entreprenörskap och affärsmässighet. Den bristande affärsinriktningen riskerar, bl.a. enligt Svensk Industridesign (SVID), att ödelägga förmågan att förse näringslivet med nödvändig kompetens. Detta kan i sin tur betyda att utländska designkontor och designers får en ökande roll i Sverige, vilket i sin tur kan minska möjligheter att utveckla ”svensk” design.

Det är betydelsefullt att både svenska och internationella företag öppnar för praktisk möjligheter under utbildningen. Här är det nödvändigt att Exportrådet, Nutek och Svenska Institutet samarbetar.

Även de tekniska och ekonomiska utbildningarna bör öka sin kompetens inom humaniora, där design är en del. Det är en viktig pusselbit för att få svenskt näringsliv att förstå kundens behov och tillgodogöra sig designerns kunskaper.

4 Forskning

Forskning kring designområdet behöver ges bättre möjligheter. Konsthantverkets, formgivningens och industridesignens historia, liksom den samtida designen, behöver både dokumenteras och analyseras. Design är i lika hög grad en kultur- och näringspolitisk fråga som en utbildningsfråga, därför är samspelet mellan olika aktörer som formgivare, utbildningsanstalter, marknadsförare, privata och offentliga beställare samt brukare viktig.

Fel! Okänt namn på

Forskning om och i design är eftersatt i Sverige och satsningar kommer att krävas för att svensk industri inte ska komma ytterligare på efterkälken. Här kan jämförelser göras med t.ex. Finland som under flera år satsat stort på forskning om design. Forskarskolan Swidrea, Sveriges första forskarskola för design, är en verksamhet som bör kunna få ökat stöd.

Ett bra exempel på integrerad utbildning och forskning är dock designprogrammet vid högskolan i Kalmar, förlagd till Pukebergs glasbruk i Nybro. Arkiv för Svensk Formgivning, som ägs av Kalmar konstförening, är ett nationellt designarkiv, vars samlingar omfattar över 100 000 dokument (skisser, ritningar, bilder etc. Detta arkiv flyttas inom kort till Pukeberg och därmed kan dess unika material bättre utnyttjas i designutbildning och forskning och göras tillgängligt för produktutveckling inom näringslivet. Här kommer också en samverkan och samlokalisering att ske med andra arkiv som finns inom svensk glasdesign (Orrefors, Kosta, Boda m.fl.)

Uppbyggnaden av arkivet i Nybro har delvis skett med ekonomiskt bistånd från staten och kommer sannolikt behöva fortsatt stöd för att kunna nyttjas inom forskning och industriutveckling.

5 Mötesplatser

För att ytterligare förbättra opinionen för form och design behövs mötesplatser, där företag, designers, konsthantverkare, studenter och brukare kan mötas och inspireras, dels för att vidga kunskaperna kring industridesign, formgivning och hantverk, dels för att öka tillgängligheten också för allmänheten. Det är angeläget att inte låsa fast ansvaret på en enda institution utan i stället ta tillvara den kompetens som redan i dag finns på flera håll i landet genom lokala kunskapscentra om designfrågor för näringsliv och organisationer.

Men sannolikt behövs också en central arena – fristående från staten – som kan samla ansvaret för kvalitetsuppbyggnad, teorier om form och design, Sveriges plats i världen samt utveckling och forskning. Vilken roll som det av regeringen inrättade Rådet för arkitektur, form och design här kan komma att spela återstår ännu så länge att se.

Svensk Form, SVID, Svenska Institutet, Interaktiva Institutet, Svenska Moderådet m.fl. skulle kunna samarbeta och tillsammans med högskolor, näringsliv, museer och designers bilda denna centrala arena, ett nationellt nod, för utveckling av designområdet. Ett sådant skulle kunna innehålla en exponeringsmöjlighet samt informations- och utbildningsplats för näringslivet och professionella yrkesutövare, men även fungera som träffpunkt för en intresserad allmänhet. Motsvarande centrala mötesplatser finns i våra övriga nordiska huvudstäder.

6 Tillgänglig design

Begreppet design blir ofta synonymt med något som är snyggt eller har status. Men väsentligt för god form och design är att ge de föremål och miljöer vi omger oss med bättre funktion och därmed mer tillgängliga både för funktionshindrade och andra.

”Design for every body” är en vandringsutställning producerad av Svensk Form för Svenska Institutet. Den visar svenskformgivna föremål som fungerar för oss alla, vare sig vi är funktionshindrade eller ej. Arbetet med att få fram produkter och miljöer som fungerar och attraherar fler än dem som är fullt friska och utan åldersbesvär bör och kan utvecklas ännu mer. Det är en utmaning och ett viktigt konkurrensmedel för enskilda företagare att kunna utveckla och anpassa sina produkter till slutanvändaren. En gemensam nod/mötesplats för design skulle sannolikt kunna leda detta arbete mer framgångsrikt än t.ex. en handikapporganisation.

Improving life är ett exempel på en utställning om svenska innovationer med tyngdpunkt på design. Från enkla geniala ting i vår vardag till mobiltelefoni och satellitnavigeringssystem. Utställningen är producerad av Svensk Form i samarbete med bl. a. Svenska Institutet och Exportrådet. Denna typ av utställningar är lovvärda och bör stödjas, men också med syftet att vara säljande och inte bara för att främja en Sverigebild.

7 Svensk design i världen

Designen måste i ännu högre grad bli näringslivsorienterad. Det är därför intressant att se att vissa utbildningar förändrats så att de mer uppfyller näringslivets behov. Svensk formgivning och design uppmärksammas alltmer utomlands, men det finns ännu många kanaler som är outnyttjade. Uppmärksamhet i media är inte alltid samma sak som försäljningsframgångar. Att sälja svenskt och Sverige måste gå hand i hand med kulturella satsningar. Exportrådet kan ha en viktig roll i sammanhanget. Svenska Institutet och Föreningen Svensk Form kan bli ännu bättre i världen och även SVID:s näringsanknutna designkompetens kan knytas till satsningar utomlands. Avgörande är att det finns hög kompetens när organisationerna skall arbeta inom detta område. Privata initiativ är minst lika viktiga och bör premieras.

För att utnyttja våra offentliga resurser på ett bättre sätt är det angeläget att koncentrera dem till färre aktörer. Offentliga medel bör i första hand gå till utbildning, utveckling och forskning. Att samla intressenter för samverkan kräver ofta att allmänna medel ställs till förfogande eller som riskpengar. Det är då viktigt att det sker en uppföljning och att resultatet av satsningen kan redovisas tydligt.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 27 september 2005

Kent Olsson (m)

Lena Adelson Liljeroth (m)

Anita Sidén (m)

Henrik S Järrel (m)

Anne Marie Brodén (m)

Anna Lindgren (m)

Margareta Pålsson (m)

Henrik Westman (m)